

JOZEF HAJKO

**OBČAN
DUBČEK**

premedia

premedia

OBČAN DUBČEK

Jozef Hajko

premedia

OBSAH

Predslov

7

KAPITOLA PRVÁ

Muž v politike:

Mal komunistický zápal a vedel s ním pracovať

13

KAPITOLA DRUHÁ

Okresný šéf v Trenčíne:

Na pozadí teroru sa učí politike

37

KAPITOLA TRETIA

Krajský šéf v Banskej Bystrici:

Počúva pokyny, ale aj sám rozhoduje

79

KAPITOLA ŠTVRTÁ

Krajský šéf v Bratislave:

Má v rukách osudy konkrétnych ľudí

123

KAPITOLA PIATA

Slovenský prvý tajomník:

Stojí za Prahou a zbiera body v Bratislave

165

KAPITOLA ŠIESTA

Šéf československých komunistov:
Reformátor počas Pražskej jari
211

KAPITOLA SIEDMA

Šéf československých komunistov:
Po okupácii prijíma rolu normalizátora
279

KAPITOLA ÔSMA

Na ceste k sociálnej demokracii:
Na konci života v sebe zaprel komunistu
329

KAPITOLA DEVIATA

Veriaci utopista:
Chcel reformovať nereformovateľný systém
371

Použitá literatúra
377

Summary
383

Register
389

PREDSLOV

Alexander Dubček je nesporne najznámejším Slovákom vo svete a povesť významnej postavy má i doma. V televíznej ankete Najväčší Slovák sa v roku 2019 spomedzi všetkých historických osobností ocitol na šiestom mieste.

Dubček si zaslúži pozornosť, lebo formoval novodobé dejiny Slovenska. Preto som sa podujal urobiť niekoľko sond do jeho života a vysvetliť ich v historických súvislostiach, vykresliť jeho počínanie, pochopiť jeho politiku, vnoriť sa do spôsobu jeho uvažovania, odhaliť, čím dokázal oslovovať ľudí. A čo z toho všetkého vyplynulo.

Takmer celý život Alexandra Dubčeka súvisel s budovaním komunistického systému sovietskeho typu, ktorému sa v šesťdesiatych rokoch minulého storočia pokúsil vdýchnuť rozmer ľudskosti. Až v závere svojej obnovenej politickej kariéry sa po páde totalitného režimu priklonil k sociálnej demokracii.

Etapa socialistického Československa je v hlavách ľudí stále živá. Svedčí o tom skutočnosť, že v spomínanej ankete sa hneď za Dubčekom ocitol Gustáv Husák, ďalší vrcholový komunista, ktorý viedol Československo až do pádu režimu v roku 1989. V prvej desiatke už potom nájdeme iba dvoch ďalších politikov – víťaza ankety Milana Rastislava Štefánika a Andreja Hlinku. Dvojica Dubček – Husák im úspešne sekunduje, čo svedčí o váhe, ktorú Slováci dávajú režimu druhej polovice 20. storočia.

V knihe nejde o vyčerpávajúci opis Dubčekovho života, vybral som epizódy zachytávajúce jeho kľúčové stránky a osobnostné pozície. Kontinuálnejší je iba opis rokov 1968 – 1969, lebo ide o najdôležitejšiu etapu Dubčekovho pôsobenia. Kapitoly sú relatívne samostatné,

dajú sa čítať osve. Preto sa niektoré konštatovania opakujú, verím, že to čitateľa nevyruší.

V texte som pracoval s bežne dostupnou literatúrou. Pridal som informácie z archívov, viaceré z nich sú unikátne. Pracovať s archívmi nebolo jednoduché, pretože sú neúplné. Ako príklad uvediem roky 1953 až 1955, keď Dubček pôsobil ako vedúci krajský tajomník komunistickej strany v Banskej Bystrici. V miestnom štátnom archíve podklady z tohto obdobia chýbajú. Napokon som sa k dokumentom aj so vzácnymi, Dubčekovou rukou písanými poznámkami dostal až v štátnom archíve v Prahe, hoci ani tam neboli kompletné.

V texte som sa snažil používať zrozumiteľnú terminológiu, i keď to vzhľadom na frázovitý slovník komunistických činiteľov nebolo jednoduché. V maximálnej miere som sa vyhýbal skratkám, ktorými sa komunisti počas svojej nadvlády tak radi oháňali, akoby nimi symbolizovali nemennú pravdu, na ktorú si robili patent.

Počas Dubčekovho života pôsobilo niekoľko komunistických strán, najčastejšie tandem celoštátnej Komunistickej strany Československa (KSČ) a Komunistickej strany Slovenska (KSS), pričom druhá bola podriadená prvej. Na rozdiely upozorňujem. Ak ide o reálie celého štátu, myslím prvú, ak o udalosti na Slovensku, druhú. Názov republiky Československo používam až do roku 1990, po reálnej federalizácii ho mením na Česko-Slovensko.

Jozef Hajko

Bratislava júl 2023

KAPITOLA PRVÁ

Muž v politike:
Mal komunistický zápal
a vedel s ním pracovať

Ked' si 13. novembra 1988 preberal bežmála 67-ročný Alexander Dubček v talianskej Bologni čestný doktorát, bola to veľká sláva. Po udelení ocenenia povstali všetci zhromaždení a aulou znel dlhý potlesk. Akademická obec a prítomní hostia vyjadrili úctu človeku, ktorý chcel pred dvoma desaťročiami zásadne meniť spoločnosť v Československu a možno i svet.

Úžasná chvíľa. Vedenie najstaršej európskej univerzity si uctilo Dubčekov prínos, hoci jeho plány pochoval násilný zásah inváznych armád. Tak ako v prípade iných ocenených v minulosti, videl rektor univerzity v Dubčekovi politika, ktorý sa stále snažil vrátiť svoj národ na cestu demokracie. A nielen to. Jeden z ďalších univerzitných profesorov – teraz už Dubčekov kolega – sa na podujatí verejne vyznal, že bývalý československý politik je i po dvadsiatich rokoch odmlky stále dôležitý pre celú Európu.

Očividne dojatý Dubček pochopil udelenie akademického titulu ako ocenenie cesty, na ktorú sa vydala československá spoločnosť pod jeho vedením v roku 1968. Vtedajšiemu pokusu o vybudovanie socializmu s ľudskou tvárou pridal prívlastok renesančný, čím chcel v domovine tohto stredovekého obrodenia, ktoré sa potom rozletelo do celého sveta, prisúdiť epochálny rozmer. V Československu sa mal v jednom hnutí spojiť socializmus s demokraciou. Inšpirovať sa tým mohol celý mohutný sovietsky blok.

Svoje presvedčenie si Dubček za dve desaťročia uchránil a čakal na vhodný okamih, aby mohol pokračovať. Po tom, ako opustil vedenie vládnej Komunistickej strany Československa a žil pod policajným dozorom uvaleným

KAPITOLA PRVÁ

naňho jeho niekdajšími kolegami, konečne niekto zakričal do sveta – Dubček je stále tu. Jeho cesta teda mala byť správna a azda sa po nej on sám ešte raz vydá.

Bolognou sa to neskončilo. V Taliansku sa s Dubčekom stretli viacerí, hlavne komunistickí a socialistickí politici. No najvýznamnejšie bolo privítanie pápežom Jánom Pavlom II. Vtedajšie postoje a činy Karola Wojtylu nahľadávali mýtus, že komunistické režimy sú zakonzervovanými pevnosťami. V skutočnosti sa aj vďaka nemu otriasli priamo v základoch. Prijatím odbojného československého reformátora pápež akoby potvrdil, že Dubček má svoje miesto pri búraní totalitnej spoločnosti, pretože ho k tomu oprávňujú skúsenosti z minulosti.

Takáto pozornosť, keď sa na neho upierali oči celého sveta, mohla v Dubčekovi vyvolať pocit, že je povolaný, aby sa opäť ujal svojej vedúcej úlohy reformátora. A skutočne, keď sa vrátil do Československa – hoci by ho vtedajšia moc najradšej cez hranice naspäť ani nepustila –, nabral nový dych, aby opäť zabojoval o najvyššie pozície v republike. Trochu mu ušlo, že tentoraz sa mu svetovej priazne dostalo vďaka inému politikovi, sovietskemu vodcovi Michailovi Gorbačovovi, ktorý akoby šiel v jeho stopách spreď dvoch desaťročí. Podpora demokratického sveta sovietskemu vodcovi bola dôležitejšia ako tá, ktorú si Dubček užil pred dvadsiatimi rokmi. Gorbačovove reformy mohli tentoraz priamo zo srdca ríše zasiahnuť celý sovietsky blok a prepólovať usporiadanie sveta.

V roku 1988 bolo jasné, že komunistický svet sa dostal do bodu zlomu, do bodu oveľa výraznejšieho ako v roku 1968. Československu sa naskytovala nová a ešte väčšia šanca. Ak by bol Dubček poverčivý, mohol si povedať, že osudová osmička mu nezlyhala. Keď sa pozrieme do jeho života, roky s osmičkami na konci boli v jeho živote osudové.

Pražská jar bola jeho najvýznamnejším medzníkom, v roku 1968 sa stal najvyšším predstaviteľom československej komunistickej strany. Desať rokov predtým sa

prvý raz presadil na vysokom poste v slovenskej metro-pole, dostal sa do funkcie prvého tajomníka komunistov Bratislavského kraja. Rok 1948, keď si komunisti v Československu uchmatli moc, ho síce zastihol iba ako radového straníka, no znamenal preňho osobný impulz, aby sa vládnej strane po rýchlom rozhodnutí naplno upísal ako platený funkcionár.

V roku 1938 sa s otcom vrátil po dlhom pobyte zo Sovietskeho zväzu a v podmienkach osamostatneného Slovenska už ako 18-ročný vstúpil do komunistickej strany. Dekádu predtým, keď bol ešte malý chlapec, prišla v roku 1928 do ich družstevnej kolónie v kirgizskom Pišpeku rodina Ondrisovcov. Medzi nimi aj dievča menom Anna. Tá sa neskôr stala Dubčekovou manželkou a jeho blízkou spoločníčkou v rodine i v strane.

A keď zabrdneme do posmrtných čias, symboliku nájdeme i tam. V roku 2008 prijal slovenský parlament špeciálny zákon, podľa ktorého sa Dubček zaslúžil o demokraciu, o slobodu slovenského národa a o ľudské práva. Podobný zákon má na Slovensku len jeden ďalší človek – Andrej Hlinka. Dubček sa nadobro zaradil medzi slovenských velikánov. Alebo nie? Je zákon len ľúbivým politickým gestom vtedajších vládnych poslancov?

Uvidíme. Začneme radšej pekne po poriadku a pozrime sa na tie osmičkové roky a občas aj na roky okolo nich.

Dubčekom hýbali silní komunisti a tliekajúci dav

Na záver tridsiatych rokov 20. storočia zvykneme hľadiť ako na medzník v dejinách Slovenska. Československo sa pod tlakom Nemecka rozsýpa, v strednej Európe to vrie, schýľuje sa k druhej svetovej vojne. V Sovietskom zväze, ktorý sa vnútorne i navonok definoval predchádzajúcou Stalinovou diktátorskou politikou, vytesávajú dosiahnuté postavenie do kameňa. Sovietsky zväz vyhlasujú za socialistický štát, kde nepriateľské buržoázne triedy nadobro zničili. V roku 1936 prichádza nová ústava, ktorá tieto zmeny zakotvuje aj formálne.

KAPITOLA PRVÁ

S ústavou prichádzajú ďalšie zmeny, z ktorých jedna sa dotkne aj mladého Alexandra Dubčeka, presnejšie povedané jeho otca Štefana. Štefan Dubček žil so svojou rodinou v Sovietskom zväze už od roku 1925, keď prišiel z Československa do kirgizského Biškeku (vtedy sa nazýval podľa starej ruskej pevnosti Pišpek, neskôr po bolševickom revolucionárovi Frunze) s ďalšími nadšencami budovať samostatné družstvo Interhelpo. Po začiatočných útrapách a prvých úspechoch pristihla družstvu krídelká sovietska vláda, a tak sa v roku 1933 rodina Dubčekovcov presunula do Gorkého, jedného z najväčších ruských miest, ktoré sa predtým nazývalo Nižný Novgorod a k tomuto názvu sa po páde komunizmu vrátilo.

Dnes sa už asi nedozvieme, či do Gorkého neputoval napokon Štefan Dubček na príkaz zhora, čo by v čase Stalinovej diktatúry nebolo nič nepochopiteľné. Vieme však, že aj v rokoch totalitného režimu podnikali v Sovietskom zväze západné firmy a v Gorkom staval automobilku americký Ford. Keďže Štefan žil do roku 1921 v Spojených štátoch, odkiaľ sa potom vrátil na Slovensko, popri slovenčine a ruštine ovládal angličtinu. Zároveň bol verným komunistom, a presne takto vybavených ľudí sa žiadalo postaviť k americkým manažérom a technickým poradcom.

V roku 1938 však na základe nedávno prijatej ústavy nastal problém. Tá zavelila jasne – kto chce žiť v Sovietskom zväze, je povinný sa vzdať pôvodného občianstva a prijať tamojšie. V opačnom prípade sa musí pobrať domov. Takto to vysvetľoval vo svojich pamätiach Štefanov syn Alexander a takto sa to aj všeobecne prijíma. Otec sa teda rozhodol vrátiť sa so synom do Československa, kam zvyšok rodiny odcestoval z iných dôvodov už skôr.

Núka sa aj však iné vysvetlenie, no je len z jedného zdroja, ktorý nemožno dodatočne overiť. Ide o policajné vyšetrovanie Štefana Dubčeka, ktorého zatkli v roku 1942 v časoch prvej Slovenskej republiky za ilegálnu komunistickú činnosť. Po návrate domov v roku 1938 sa ho jeho priateľ a kolega z pišpeckého Interhempa Ján Osoha

pýtal, čo ho skutočne viedlo domov. Osohovi vraj vtedy potvrdil, že zo Sovietskeho zväzu ho vykázali a ozrejmil mu dôvod. Ten nie je v policajných záznamoch uvedený. Lenže vieme niečo iné. V tom čase Stalin ľudí zo Sovietskeho zväzu nevykazoval. Ak boli nepohodlní, jednoducho ich likvidoval. Štefan Dubček bol predtým v Gorkom v styku s Američanmi, nadviazal s nimi blízke vzťahy, čo bol vtedy v Sovietskom zväze dostatočný dôvod na zavretie do gulagu. Zo Sovietskeho zväzu ho však uvoľnili, čo mohlo znamenať, že ho zaviazali k šíreniu sovietskej propagandy na území Slovenska.

Štefan Dubček nebol hocijaký komunista. Bol jedným z prvých podporovateľov založenia komunistickej strany na Slovensku v roku 1921. Komunistické strany v Európe sa vtedy budovali podľa inštrukcií bolševickej Kominterny, a teda boli úplne podriadené Moskve. To pretrvalo a v roku 1938 musel Štefan ako člen strany stále počúvať. Nič to však nemení na veci, že myšlienke komunizmu bol naozaj oddaný a neváhal za ňu riskovať osobnú slobodu. Nakoniec, svedčí o tom jeho odvážne pôsobenie vo vedení ilegálnej strany na Slovensku i jeho neskoršie zatknutie.

Otec mal na syna, pochopiteľne, silný vplyv. Preto neudivuje, že po návrate na Slovensko vstúpil Alexander do komunistickej strany už na prahu dospelosti. Hoci pôsobil iba ako radový člen, tiež riskoval, lebo komunistická strana bola vtedy zakázaná a za aktívnu činnosť hrozili postihy.

Na životnej ceste Alexandra Dubčeka sa objavil tento míľnik nielen preto, že vstúpil do komunistickej strany. Rovnako dôležité bolo to, čo získanie legitimácie sprevádzalo. K činu ho viedol jeho otec, no to na vstup nestačilo. Podľa straníckych pravidiel musel mať uchádzač dvoch ručiteľov, ktorí zaňho dajú obrazne ruku do ohňa. Stali sa nimi dvaja otcovi priatelia, a to nie hocijakí, veď až do momentu zatknutia stáli v prvej Slovenskej republike spoločne s Júliusom Ďurišom na čele komunistickej strany. Za Alexandra ručili Ján Osoha a Ľudovít Benada. Zaujímavá je hlavne postava Benadu, pretože jeho

KAPITOLA PRVÁ

meno sa tiahne s Alexandrom počas takmer jeho celej komunistckej kariéry.

Podobne ako Štefan Dubček, aj Benada patrila medzi prvých členov komunistckej strany v roku 1921. Bol veľmi aktívny v straníckom hnutí, venoval sa hlavne jemu a pracoval len príležitostne. V podstate bol celý aktívny život plateným funkcionárom, v čom sa neskôr Alexander Dubček podal naňho. V medzivojnovom Československu mu hrozilo väzenie, preto v roku 1931 odišiel do Sovietskeho zväzu. Nevedno, čo presne tam robil, no ako rozhl'adený komunista musel chápať, že režim je vystužený Stalinovým terorom. Veď keď zrazu začali miznúť ľudia, badal to i dospievajúci Alexander. Spolu so spolužiakmi musel z učebníc vystrihovať strany, kde sa spomínali zásluhy niekdajších vedúcich komunistov, ktorí sa zrazu stali zradcami a skončili na popravisku. Aspoň tak to uviedol vo svojich pamätiach.

Benada sa vrátil domov v tom istom roku ako Dubčekovci. Poznali sa už v Sovietskom zväze. Rovnako ako pri Štefanovi Dubčekovi, ani pri ňom nie je jasné, či sa musel pobrať na Slovensko pre hrozbu straty československého občianstva alebo mu s povolením na cestu domov pribalili v Moskve špeciálne úlohy.

Benada nebol len Štefanovým priateľom. Spolu sa dostali do slovenského väzenia a v závere druhej svetovej vojny do koncentračného tábora v Mauthausene. Tomu predchádzalo zlyhanie akcie pripisovanej Gustávovi Husákovi, ktorý ich mal podľa pôvodných plánov po spustení Slovenského národného povstania (SNP) v roku 1944 spolu s ďalšími vyslobodiť z väzenia v Nitre. Ako je známe, to sa nepodarilo, pričom uväznený ostal aj Viliam Široký, ktorý to neskôr Husákovi spočítal. Naopak, Benada ostal po vojne blízkym človekom Širokého a neskôr sa stal reprezentantom jeho politiky na Slovensku. Podieľal sa na straníckych čistkách a na politických procesoch v päťdesiatych rokoch, napríklad s Husákom a ďalšími obvinenými z buržoázneho nacionalizmu.

Tento rodinný priateľ – ako ho Alexander Dubček nazýval – ho v začiatkoch obrazne viedol za ruku. Po komunistickom prevrate vo februári 1948 získal Benada významnú pozíciu priamo v pražskom straníckom aparáte. Bol členom kontrolnej komisie, teda akejsi vnútrostraníckej polície. Znamenalo to, že keď sa v komunistickej strane robili čistky, bol pri tom alebo ich dokonca priamo inicioval. Rovnakú pozíciu mal v prípadoch, keď vytypovaní komunisti putovali do väzenia, konali sa s nimi procesy vrátane tých, ktoré sa skončili hrdelnými trestmi. Benada potvrdzoval, že je človekom širokého, najvýznamnejšieho komunistu na Slovensku v päťdesiatych rokoch a na začiatku šesťdesiatych rokov, až kým v dôsledku preverovania násilných procesov zo stalinského obdobia nepadol.

Kariéru plateného straníckeho funkcionára si v roku 1949 Alexander Dubček vyvolil sám, aspoň tak to píše vo svojich pamätiach. Prvá ponuka prišla z trenčianskeho sekretariátu strany, no hoci to Dubček nespomína, je takmer isté, že sa radil s otcom a priamo aj s rodinným priateľom Benadom. Vtedy sa ešte mohol rozhodovať, no prijatím funkcie prekročil rubikon. Potom to už nebolo také nezáväzné ako v roku 1948, keď v trenčianskych Droždiarniach ako člen akčného výboru, teda akejsi samozvanej skupiny vytvorenej na pokyn komunistickej strany a postavenej nad zákon, pomáhal zbavovať továreň protikomunistických živlov, ako vtedy nazývali svojich odporcov. Alebo keď sa stal na podnet ešte vyššej akčnej skupiny členom Okresného národného výboru v Trenčíne.

Prijatím funkcie tajomníka na okrese vstúpil do štruktúr komunistickej strany a v zmysle straníckej disciplíny už musel na slovo počúvať pokyny zhora. Jeho šéfovia ho mohli poslať kamkoľvek. To si určite uvedomoval, a ak aj nie hneď, upozornil ho na to jeho otec alebo učiteľ Benada.

Ak mal v tom čase 27-ročný Dubček nejakú predstavu o svojej budúcnosti, viazala sa na profesionálne pôsobenie v komunistickej strane a dosiahnutie vyššieho

KAPITOLA PRVÁ

postavenia. Nepriamo o tom svedčia aj jeho spomienky. Oženil sa s Annou Ondrisovou a do rodiny čakali prvý prírastok. A on si vybral prácu, ktorá bola v porovnaní s jeho pozíciou v trenčianskej potravinárskej továrni, kde sa mu navyše čoskoro rysovala pozícia riaditeľa, finančne ohodnotená iba polovične. I keď dáme bokom jeho ambície, musel si uvedomovať, že v budúcnosti potrebuje uživiť rodinu, ktorá sa mala podľa plánov partnerov ďalej rozrastať.

Kým po februárovom prevrate mal ešte Dubček všetko vo svojich rukách, v päťdesiatych rokoch to už bolo inak. Po odchode z Trenčína a krátkom pôsobení v slovenskom komunistickom ústredí v Bratislave prišiel pokyn, že sa má stať šéfom komunistov v Banskobystrickom kraji. Za jeho vymenovaním a straníckym postupom stál s veľkou pravdepodobnosťou Benada, čo pripúšťal aj sám Dubček. Zaujímavosťou je, že Benada podobný post na strednom Slovensku zastával ešte v medzivojnovnej republike, keď bol centrálnym šéfom strany Klement Gottwald.

Dosah Benadu na Dubčeka dokumentuje konkrétny príbeh, ako ho opísal Dubček vo svojich pamätiach a ktorý potom vo svojom životopisno-románovom diele o Dubčekovi zámerne podfarbil Ľuboš Jurík.

V závere roka 1952 zomrel za nevyjasnených okolností významný komunistický funkcionár Karol Šmidke. V pripravovaných procesoch ho hodili do jedného vreca s Gustávom Husákom a Ladislavom Novomeským, zbavili ho funkcií, šikanovali a vypočúvali. Smrť bola preňho a možno aj pre iných súdruhov vyslobodením. Dodnes nie je jasné, či tá Šmidkeho nebola násilná, pričom koluje viac chýrov o autonehode, otrave či mŕtvici pri vypočúvaní. Napokon, v tom čase už odvisol na šibenici Vladimír Clementis, ktorého zo skupiny obvinených buržoázných nacionalistov preradili do procesu s Rudolfom Slánským, čo sa mu na rozdiel od Husáka a Novomeského stalo osudným.

Ani v prípade Šmidkeho nešlo o hocikoho. Patril do trojice vedúcich komunistických funkcionárov a počas

Povstania bol hlavným veliteľom partizánov, pričom mal na starosti aj ich vyzbrojovanie. Významnú úlohu zohral pri komunistickom prevrate v roku 1948. Ako samozvaný predseda a šéf akčného výboru v Slovenskej národnej rade túto inštitúciu veľmi rýchlo vyčistil od odporcov komunistov, aby potom do jeho rúk zložil sľub Husák ako predseda komunistami už naplno ovládnutého Zboru povereníkov.

Benada mal síce silnú, ale ako sa ukázalo, predsa len limitovanú pozíciu. Do pazúrov mašinérie sa z iniciatívy Širokého dostal aj Šmidke, ktorého si u Dubčekovcov a v okruhu ich rodinných priateľov veľmi vážili. Lenže vtedy brat nepoznal brata, a tak Šmidkem nepomohlo ani to, že bol svatom Benadu, ktorého dcéra mala za manžela Šmidkeho syna. Postrkovanie Šmidkeho a napokon jeho smrť museli Benadu veľmi zasiahnuť, hoci nemožno vylúčiť, že sa na represáliách proti nemu bratovražedne podieľal on sám. Keď Šmidke umrel, Benada, vtedy tajomník Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska (ÚV KSS), vyzval svojho chránenca Dubčeka, v tom čase funkcionára organizačného oddelenia toho istého ústredného výboru, aby predniesol reč nad jeho truhlou. Verejná pieta bola nevyhnutná, pretože Šmidke krátko predtým viedol Slovenskú národnú radu.

Podľa farbistého Juríkovho opisu Benada poprosil Dubčeka o túto službu s unavenou tvárou a kruhmi pod očami. Napokon, v tých časoch padali v politických procesoch hlavy, čo bolo akoby príčinou Benadovej ustanovenosti. Podľa Dubčeka to všetci, ktorých Benada oslovil, odmietli. Dodajme, že možno aj Dubčekov otec, ktorý mal inak k Šmidkem veľmi blízko. A tak Benadovi zostal iba verný chránenec Alexander.

Dubček nezaváhal, hoci, ako píše, „teror Štátnej bezpečnosti v tom čase vrcholil a strach z nových obvinení a zatknutí bol veľký“. Reč o Šmidkem si dal najskôr schváliť na straníckom sekretariáte v Bratislave, ale keď mu ju zmenili, rozhodol sa predsa len vrátiť k svojim pôvodným pasážam. Šmidkeho nazval „dobrým človekom, oddaným revolucionárom a veľkým vodcom“.